GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף, מועד נבצרים תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 1261
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך

שאלון 1261

הוראות לנבחן

סוג הבחינה: בגרות. מועד הבחינה: חורף נבצרים, תשפ"א, 2021. מספר השאלון: 1261.
שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.
הוראות לנבחן
א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון — (2×20) — 40 נקודות
פרק שני — (1×20) — 20 נקודות
פרק שלישי — (1×28) — 28 נקודות
פרק רביעי — (1×12) — 12 נקודות
סך הכול — 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
ד. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה; כתוב את מספרה בלבד. (2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.
הערה: בקטעים מן התנ"ך השם המפורש בא בצורת ה'.
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
בהצלחה!

כללי המענה במועד זה (חורף נבצרים תשפ"א): במסמכים הרשמיים שבידינו לא נמצא מסמך הקובע כללי מענה נוספים למועד זה (מסמך התובנות של חורף תשפ"א מ־11.04.21 עוסק בשאלון של מועד חורף הרגיל ואינו מזכיר את מועד הנבצרים). לכן מובאים כאן הכללים המודפסים בשאלון עצמו (בשער מודפסת התיבה "שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.", וההנחיות עצמן מודפסות בראש כל פרק):
פרק ראשון – 2 מתוך 3 שאלות; בכל שאלה סעיף א חובה (8 נקודות) ועוד סעיף אחד מתוך ב–ג (12 נקודות) = 40; פרק שני – שאלה אחת מתוך 2, באותו מבנה = 20; פרק שלישי – שאלה אחת מתוך השאלות 6–10 (נושא בחירה אחד): סעיף א חובה (12 נקודות) ועוד סעיף אחד מתוך ב–ג (16 נקודות) = 28; פרק רביעי – סעיף א חובה (7 נקודות) ועוד סעיף אחד מתוך ב–ד (5 נקודות) = 12.
הערה לפתרונות: בציטוטי הפסוקים בפתרונות השם המפורש נכתב בצורת ה׳ (גם עם אותיות שימוש: וַה׳, לַה׳), כמו בשאלון. הפסוקים המצולמים בשאלון (שאלות 6–11) מובאים במקורות בניקוד בלי טעמים, לפי נוסח המסורה; בכתיב וקרי מובא הקרי. במקומות שבהם הדפוס בשאלון שונה מנוסח זה (מקף באיוב ג, ד; כתיב מלא בירמיהו ב, ח), המקור עוקב אחר הדפוס, בהערה.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

א. (1) מות שרה בקריית ארבע–חברון (כג, ב); ביקש אחוזת קבר לקבור את מתו (כג, ד) – את מערת המכפלה (כג, ט). (2) כן: השדה והמערה קמו לאברהם לאחוזת קבר (כג, יז–כ).

ב. (1) ה' הבטיח לאברם את הארץ "לרשתה" (טו, ז), ואילו אברהם מציג את עצמו כ"גר ותושב" שאין לו אף חלקת קבר וצריך לקנות אותה (כג, ד). (2) לפי רשב"ם "גר ותושב" מתאר את מוצאו: הוא בא מארץ אחרת ואין לו כאן קברות אבות; אין בכך ויתור על ההבטחה, שהיא לעתיד, אלא תיאור מצבו העובדתי כעת.

ג. (1) נימוס: "וישתחו לעם הארץ לבני חת" (כג, ז; וגם יב), פנייה דרך בני חת אל עפרון (ח). נחישות: "בכסף מלא יתננה לי" (ט); "אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני" (יג). (2) קנייה בכסף מלא לעיני כל העיר יוצרת בעלות חוקית וקבועה שאי אפשר לערער עליה – "לאחזת קבר" (כ), בניגוד למתנה שאפשר לחזור ממנה.

שאלה 2

א. (1) יעקב מציג את עצמו כעשו: "אנכי עשו בכרך" (יט), "ויאמר אני" (כד); מטרתו – לקבל את הברכה: "בעבור תברכני נפשך" (יט). (2) "וישק לו... ויברכהו ויאמר" (כז) והברכה עצמה "ויתן לך האלהים מטל השמים" (כח).

ב. (1) יצחק ועשו: "את עשו בנו הגדל", "בני" (א), "אל עשו בנו" (ה); רבקה ויעקב: "אל יעקב בנה" (ו), "ועתה בני" (ח), "יעקב בנה הקטן" (טו) – כל הורה מכונה הורה של "בנו" שלו. (2) גדיי עזים כמטעמים "כאשר אהב" (ט); בגדי עשו ועורות הגדיים על ידיו וצווארו (טו–טז).

ג. (1) יעקב מסרב בתחילה וחושש מקללה (יא–יב), ורבקה צריכה לקחת את הקללה על עצמה ולצוות "אך שמע בקלי" (יג) – הוא פועל מתוך כפייה. (2) בפסוק יט יעקב משקר ביוזמתו ובשטף: "אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי" – אין כאן אדם אנוס ובוכה; וגם התנגדותו נבעה מחשש להיתפס ולא מפגם מוסרי (יב).

שאלה 3

א. (1) יהודה שלח אותה לבית אביה כאלמנה "עד יגדל שלה" אך לא התכוון לתתה לשלה (יא) – וכך היה: "גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה" (יד); היא נשארה כבולה, בלי בעל ובלי ילדים. (2) התחפשה, ישבה בפתח עיניים והרתה ליהודה עצמו (יד, יח) – הקימה זרע למשפחת בעלה; יהודה הודה "צדקה ממני" (כו).

ב. "לב ארי" = אומץ ונחישות. (1) הסירה בגדי אלמנות, התכסתה בצעיף וישבה בפתח עיניים (יד) – יוזמה נועזת ומסוכנת. (2) עמדה על עירבון ובחרה דווקא "חתמך ופתילך ומטך" (יז–יח) – קור רוח ותכנון במגע עם יהודה.

ג. (1) לשבח: דאג לייבום – "בא אל אשת אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחיך" (ח). לגנאי: שלח את תמר לבית אביה בתירוץ ולא נתן לה את שלה (יא, יד). (2) הודה בפומבי "צדקה ממני" והציל את חייה ואת חיי עובריה (כו).

פרק שני – שמות

שאלה 4

א. (1) לגבי עצמו: "מי אנכי כי אלך אל פרעה" – שאינו ראוי/מסוגל (יא). לגבי העם: שישאלו "מה שמו" ולא יקבלו את סמכותו (יג). (2) לעצמו: "כי אהיה עמך וזה לך האות" (יב). לעם: "אהיה שלחני אליכם" / "ה' אלהי אבתיכם... שלחני אליכם" (יד–טו).

ב. (1) הזקנים: "ושמעו לקלך" – יקבלו ויצטרפו אליו (יח). פרעה: "לא יתן אתכם... להלך ולא ביד חזקה" – יסרב (יט), עד המכות (כ). (2) תגובת הזקנים – עונה לחשש שהעם לא יאמין (יג): משה יודע שיש לו גיבוי. סירוב פרעה – משה לא יתייאש מן הסירוב, כי הוא צפוי וחלק מהתוכנית, וסופו "ואחרי כן ישלח אתכם" (כ).

ג. (1) פסוק יח: בקשה לדרך שלושת ימים לזבוח, בעוד הכוונה לצאת לתמיד – הטעיה. פסוק כב: "ושאלה אשה משכנתה... ונצלתם את מצרים" – שאילת כלים בלי כוונה להחזירם, לקיחת רכוש במרמה. (2) לפי שד"ל זו אכן ערמה, אך פרעה שיעבד אותם שלא כדין; מול רמאי ועושק מותר לנהוג בעקמומיות ("ועם עקש תתפתל") – מידה כנגד מידה.

שאלה 5

א. (1) משה בושש לרדת מן ההר, והעם חשב שאבד – "לא ידענו מה היה לו"; ביקשו אלוהים "אשר ילכו לפנינו" במקום המנהיג (א). (2) ביקש את נזמי הזהב (ב), עשה עגל מסכה (ד), בנה מזבח והכריז "חג לה' מחר" (ה).

ב. (1) "חג לה' מחר" (ה) – החג מוקדש לה'; או "אשר העלוך מארץ מצרים" (ד) – מייחסים לעגל את יציאת מצרים של אלוהי ישראל. (2) "ויעשהו עגל מסכה" (ד) – פסל ותמונה, שנאסרו בעשרת הדיברות; "אלה אלהיך" בלשון רבים; וההוללות "ויקמו לצחק" (ו).

ג. (1) אהרן רצה לעכב: לבקש דבר קשה – תכשיטי הנשים – שהנשים יסרבו לתת, וכך להרוויח זמן עד שמשה ירד. לא הושג: "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם" (ג) – מיד, ומאוזניהם שלהם. (2) מערערים: משה מאשים "כי הבאת עליו חטאה גדלה" (כא), והמספר קובע "כי פרעה אהרן" (כה); אהרן עצמו אינו טוען שניסה לעכב, אלא מאשים את העם ומתאר את העגל כאילו "ויצא" מעצמו (כד).

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6

א. (1) "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו" (ה) – מעבר מבכי ודאגה בזריעה לשמחה בקציר. (2) שבי ציון: ראשית קשה וענייה (ארץ חרבה, מעטים, עמל וחשש) – כמו זריעה בדמעה; התקווה שהמאמץ יניב פרי – קציר ברינה: בניין, יישוב וברכה.

ב. (1) המזמור: שמחה והתפעלות – "היינו כחלמים", "ימלא שחוק פינו", "היינו שמחים" (א–ג). חגי (א, ו): מצוקה ותסכול – "זרעתם הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה". (2) לפי חגי – העם הזניח את בניין בית ה': "לא עת בא עת בית ה' להבנות" (ב), יושבים "בבתיכם ספונים והבית הזה חרב" (ד); לכן אין ברכה. המזמור מבטא את ההתלהבות של ראשית השיבה (הצהרת כורש), חגי – את המציאות המאוחרת (ימי דריווש) של קיפאון ואכזבה.

ג. הבקשה "שובה ה' את שביתנו" – השיבה עדיין חלקית: רוב העם בגולה והמצב לא שוקם, ולכן מבקשים מה' להשלים אותה. הדימוי "כאפיקים בנגב" – אפיקי הנגב יבשים רוב השנה ומתמלאים פתאום בשיטפון: הארץ כעת דלה וריקה (מעט שבים, מחסור), ומבקשים שינוי פתאומי ושופע – שיבה המונית וברכה.

שאלה 7

א. (1) העם: אהבה ונאמנות של כלה – "חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר" (ב). ה': שמירה ובחירה – "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו" (ג). (2) ה' המשיך להיטיב: "המעלה אתנו... המוליך אתנו במדבר" (ו), "ואביא אתכם אל ארץ הכרמל" (ז). העם: "רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל" (ה), "ותטמאו את ארצי" (ז), הכהנים והנביאים לא דרשו את ה' ונבאו בבעל (ח).

ב. (1) כדי שיבדקו במערב (איי כתיים) ובמזרח (קדר) אם יש עם שהחליף את אלוהיו – "ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים" (יא): אפילו הגויים נאמנים לאליליהם, ורק ישראל החליפו את אלוהי האמת. (2) "שמו שמים על זאת ושערו חרבו מאד" (יב) – הנביא קורא לשמים להשתומם; או "ועמי המיר כבודו בלוא יועיל" (יא) – החלפת הכבוד בדבר חסר תועלת.

ג. (1) ה' = "מקור מים חיים" – מעיין נובע, מתחדש ושופע בלי מאמץ; האלילים = "בארת נשברים אשר לא יכלו המים" – בורות שחוצבים בעמל ואינם מחזיקים מים. לעזוב מעיין חי ולעמול על בור סדוק – חוסר היגיון כפול ("שתים רעות"). (2) "אם תכבסי בנתר... נכתם עונך לפני" – החטא הוא כתם שאינו יורד גם בחומרי הניקוי החזקים; אי אפשר להיטהר במעשים חיצוניים או בהכחשה – החטא חקוק ונראה לפני ה'.

שאלה 8

א. (1) הכלי: כלי ברזל / אבן יד / כלי עץ יד "אשר ימות בו" – כלי קטלני מעיד על כוונה (טז–יח). הכוונה והיחס: "בשנאה... בצדיה" (כ) לעומת "בפתע בלא איבה", "והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו" (כב–כג). (2) "לא תקחו כפר לנפש רצח" – אין להמיר את עונש הרוצח בכסף (לא); "לא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ" – אין לפדות בכסף את גלות הרוצח בשגגה לפני מות הכהן (לב). (אפשר גם: "ועד אחד לא יענה בנפש" – ל.)

ב. אינו מבטל: גואל הדם מוכר בחוק, ואם הרוצח בשגגה יוצא מגבול העיר – "ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם" (כו–כז). ממתן: ערי מקלט שבהן הוא מוגן; משפט לפני העדה – "ושפטו העדה... והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם" (כד–כה); הגבלת זמן – עד מות הכהן הגדול, ואז ישוב לאחוזתו (כח).

ג. העיקרון: דם שנשפך מחניף את הארץ, וכפרתו רק בדם השופך. (1) מזיד: "מות יומת הרצח" (טז–יח), "גאל הדם הוא ימית את הרצח" (יט), ואין כופר (לא) – דמו מכפר. (2) שוגג: אינו מומת – יושב בעיר מקלט וחוזר לביתו אחרי מות הכהן הגדול (כה, כח); דם נשפך ולא כופר בדם שופכו. (אפשר להוסיף: מות הכהן הגדול כתחליף כפרה.)

שאלה 9

א. (1) האדם קטן וחסר ערך לעומת גודל הבריאה; האדם נעלה – מעט פחות מאלוהים ומוכתר בכבוד. (2) "כי אראה שמיך... מה אנוש כי תזכרנו" (ד–ה) – הקטנות; "ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו" (ו) – הגדולה.

ב. מזמור ח: האדם שליט על כל הבריאה – "תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו" (ז–ח), כל החיות נתונות לו. מזמור קד: האדם הוא עוד אחד מן הנבראים, חלק ממערכת שהי מנהל ומפרנס – "מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבדת האדם" (יד); הכפירים בלילה והאדם ביום "יצא אדם לפעלו" (כא–כג) – חלוקת עולם, לא שלטון.

ג. לפי רד"ק, היכולת של תינוק לינוק מיד בלידתו, בלי שלמד, היא פלא שמעיד על תכנון ועל חסד הבורא – "הכול בכוונת מכוון". אויבי ה' הם "המכחישים" הטוענים שהעולם מתנהל בטבע ובמקרה; פלא היניקה מוכיח את ההשגחה והתכנון ומפריך את טענתם – כך "להשבית אויב ומתנקם".

שאלה 10

א. (1) מנוחה ושקט: "כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי אז ינוח לי" (יג); "שם רשעים חדלו רגז ושם ינוחו יגיעי כח" (יז); שוויון וחירות: "קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו" (יט), "יחד אסירים שאננו לא שמעו קול נגש" (יח). (2) כי חייו סבל: "למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש" (כ), "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז" (כו).

ב. לא צדק: איוב מקלל את יומו ולא את ה' – "ויקלל את יומו" (ג, א), "יאבד יום אולד בו" (ג, ג); ה' מוזכר רק כמי שיתעלם מן היום – "אל ידרשהו אלוה ממעל" (ג, ד), לא כמושא לקללה. אפשר גם: צדק חלקית – קללת יום הלידה ו"יהי חשך" מול "יהי אור" שבבראשית א, ג היא מרד בבריאה ובבורא בעקיפין.

ג. (1) "הנגלו לך שערי מות" (לח, יז) – איוב מעולם לא ראה את המוות ואינו יודע מה יש בו; ידיעתו מוגבלת ("הגד אם ידעת כלה", יח), ולכן אינו יכול לתאר את המוות כמצב אידיאלי ולפסוק על סדרי העולם. (2) עמדה מנומקת, למשל: ראוי חלקית – איוב דיבר בביטחון על מה שאינו יודע, ולכן ההקטנה מוצדקת כתיקון; אך הוא אדם תם שסבל בלי חטא, ולכן היחס אינו ביטול אלא הרחבת פרספקטיבה.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

א. (1) אבימלך לקח את שרה (ב); פסול – היא אשת איש: "והוא בעלת בעל" (ג). (2) שניהם אמרו לו שהם אחים: "הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם הוא אמרה אחי הוא" (ה) – הוא לא ידע שהיא נשואה.

ב. לא צדק: אבימלך ועבדיו יראי אלוהים – "ויראו האנשים מאד" (ח); אבימלך מוכיח את אברהם בתחושה מוסרית "מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי" (ט) ומיהר לפעול "וישכם אבימלך בבקר" (ח).

ג. (1) היא באמת אחותו – בת אביו ולא בת אמו (יב); וזה היה הסכם קבוע ביניהם מאז שיצאו מבית אביו (יג). (2) בפסוק ב' המספר אומר "ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא" – הכינוי "אשתו" ליד "אחותי" מבליט שהאמת המהותית היא שהיא אשתו, וחצי האמת של אברהם היא הטעיה.

ד. אברהם, שבעצמו אין לו בן משרה, מתפלל על אבימלך וביתו שנעצרו מלדת – "ויתפלל אברהם... וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהתיו וילדו" (כ, יז); ומיד אחר כך "וה' פקד את שרה... ותהר ותלד שרה לאברהם בן" (כא, א–ב) – תפילתו על אחר קירבה את הפתרון לבעייתו.

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach